

MÓSER ZOLTÁN

Angyalok karddal és kard nélkül

„Ők kísérnek végig száz alakban,
Szézféléképen átalváltozottan...”

Madách Imre

A *Mondottam ember... Képek Madáchhoz* című albumom összeállításánál a jól ismert s régen bennem élő szövegek mellé látszólag könnyű volt képeket választani. Ádám és Éva mellé igen, de Luceferrel volt gondom elég. Több mint egy évtizedig gondolkodtam, milyen képeket tudnék mellé tenni. Végül az angyalok mellett döntöttem, s mert már van rálátásom, elmondhatom, hogy jó választás volt. Akkor, és még évekig bizonytalan voltam, hogy lehet-e, szabad-e angyalokkal, Madáchcsal játszani, lehet-e, szabad-e az angyalokat bosszantani? Ez – nyilván nem véletlenül –, Tamási Áron egyik novellája kapcsán jutott eszembe, amelynek alapötlete akár a Tragédia tréfás, székelyes parafrázisának is felfogható. A történetben az „ügyeletes” ördög meghal – és nem más, mint angyal lesz belőle! – s mivel „szükség van mindig egy ördögre”, a Gondviselő kielégíti a csíkiek ebbéli kívánságát. Az a rövid rész kívánczik ide, ahol az ördög egy madarasi székelly atyafi társaságában betér a templomba, és gyónni kezd. Meglepő, amit vallomása végén mond:

– Káromkodott-é? – kezdte.

– Nem én.

– Böjtölt-é?

– Igen én.

– Fajtalan volt?

– Vén vagyok.

– Valamit csak vétett?

Az ördög lesütötte a fejét, mintha nagy bűne volna.

– Tán valakit megöle kend?!

– Szegény örmény vagyok, embert nem ölök – hártotta el a nehéz kérdést.

– Ha nem bűnös, mért jött ide?

– Az angyalokat bosszantottam sokszor.

– Ezt nem értem.

– Akkor nincs egyéb.

Erdélyben, a mikházi ferences templom félhomályos sarkában elég régen készítettem azt az angyalos fotót, amelyiknek a *Szomorú angyal* címet adtam később. Persze, teszem hozzá most magamban, azért ilyen szomorú, mert sokat bosszantottuk. De nyomban ezután eszembe jutnak Paul Klee-nek az angyalos képei: *a lámpás, az oltalmazó, az éber, a rút, a militáns, a tútelített, a kétkedő és a halál angyala* éppúgy, mint *a hallgató,*

a válságban lévő, a félig kész, vagy a szegény. Számukat a magam fotói révén bővíthetem, hisz kinagyítottam *fáklás, könyöklős, zenélő, kürtölő, könnyes, kerek angyalt,* sőt még egy *részeg angyallal* is találkoztam. Szentpéterváron fényképeztem le.

Elmentem abba a régi temetőbe, ahol Dosztojevszkij, Muszorgszkij (és még sokan) nyugszanak, s az egyik sír- emléken észrevettem és lefényképeztem egy angyalt. Ez nem ájtatos, imádkozó, nem szomorú, ahogy egy temetőben illik viselkedni, hanem részeg. Azóta is töröm a fejem, hogy bánatában vagy örömeiben részegedett-e meg? Nem jegyeztem föl magamnak, ki nyugszik ott, abban a sírban, s most már bánom is, mert akkor tudnám, hogy kinek az álmát vigyázza másnaposan.

Meglepett, hisz rendkívülinek mondható, hogy van csapdosó angyal is, akit egy archaikus imádság szövegében vettem észre. A Kallós Zoltán által a klézsei Csurál Györgynétől rögzített apokrifek között szerepel egy Szent Rozália-ima, amely pestisjárvány esetén volt hathatós, erre a szöveg második felének apokaliptikus képei utalnak:

*Hercegeknek onokája,
idvezlégy szép Rozsária,
Krisztus piros rózsaszála,
mert annál kedvet talál,
kire büntövis nem szálla.
Világból kedvvel kimentél,
mert memben lakohelt szerzettél.
Ó, én Uram, én Istenem,
egyebet nem látunk halál képinél,
melj utámnunk leselkedik,
elkapjon és elragadhasson.
Mondjad a csapdosó angyalnak,
szünjék meg a te kezed a csapdosástól,
szúrd hüvelibe véres kardodat,
szánakodjál immá,
hogy a föld el ne pusztuljon, ámen.*

(Talán a Zala megyei útszéli feszület tetején látható két kardos angyalról is elmondható, hogy ők is csapdosó angyalok. Talán.)

*

Nemes Nagy Ágnes *A lovak és az angyalok* című versében először *Jönnök,* majd *Mennek* az angyalságok. Az utolsó, aki maradt s majd ő is elment, Mihály volt, a kardos angyal, akinek – a többinek szintúgy – elvermelt álmát adott a költő:

*Vasderes-színű tüske-hajjal,
Mint az apák, ez olyan angyal.
– A csuhád csücskét megfogom,*

*Az alma kásás volt, tudom,
De nincs más, nincs más, nincs – megállj!
És mégiscsak elment Mihály.*

Mihály az, akit oly sokan várnak haláluk órájában. Tánczos Vilmos, kolozsvári néprajzkutatónk a kilencvenöt éves, a moldvai Bahánán született Jancsika Katalintól lejegyzett vallomásában elmondta, hogy férje régen, „hatvanötbe hót meg. A hatvanötöt többet vót rossz mind jó... Micsinájjunk? Az udvarra nem tudok kimenni. Máccor napok telnek el, hogy nem jó bé senki! Miháj kell béjőjjön immá, Szen' Miháj, más nem jó bé ide!” Hogy jött és jön-e, s kard lesz-e a kezében meg mérleg, ezt mindenki halála után fogja csak megtudni.

Az itt látható kardos Szent Mihály freskóját Johannes Aquila készítette s Velemérben látható.

Majdnem minden Aquila festette templom apszisában zenélő angyalokkal találkozunk, a boltív osztása szerint négyel. Van közöttük kürtös: ő az, aki jelzi majd a feltámadást. Ilyen kürtöt fújta a csordás nagyanyám ablaka alatt reggelente, jól emlékszem gyermekkoromból. A csordásról meg a papról Csorba Béla könyvében olvasható a Temerinben lejegyzett anekdota:

A kanászok Temerinben hosszú bádognyalokkal, a csordások meg trombitával jártak. Avval adtak jelt reggelként, hogy ki lehet engedni a disznókat, teheneket. De némelyik kiment magától is, alig várta, hogy meghallja a hangszereket.

A csordás, amikor a parókia elé ért, mindig jó nagyot belefújta repedt trombitájába, borzasztóan bosszantotta a papot, aki, ha tehette, szeretett sokáig aludni. Hetekig törte a fejét, hogyan szerelje le a csendháborítót. Egy reggel aztán leállította a csordást.

– Olyan szép hangja van a kend trombitájának, Antal bácsi! Amikor álomban meghallom, mindig azt gondolom, hogy az arkangyalok muzsikálnak. Tudja, mit? Minden reggel ide teszek a kapufélfára kendnek néhány krajcárt pálinkára, de aztán nehogy egyetlen egyszer is elfelejtessen zeneszóval ébreszteni!

Ettől aztán annyira meghatódott Antal bácsi, hogy reggelként, amikor a paplak meg a templom elé ért, majd megpukkadt az erőlködéstől, úgy fújta. Nagyon büszke volt

magára, amikor ujjaival sikerült kitapogatnia a pálinkára valót. Hanem egy jó hét zenebona után hiába kotorászott, nem találta a kapufélfán a vörös rézkrajcárost. „Nem baj, a pap biztosan elfelejtette.” No, majd holnap... Csakhogy másnap sem találta az aprópénzt a szokott helyen. „Ez nem tetszik nekem” – gondolta, de azért csak belefújta a trombitába egy jókorát. Hanem amikor harmadik reggel sem akadt a már megszokott baksisra, nagy mérgesen kifakadt:
– Én ugyan a papnak többet nem trombitálok! Fújják neki ingyen az angyalok, ha olyan bolondok!

Így aztán többet a csordás trombitája hajnalban nem riasztotta föl a papot.

*

Ismert, hogy vannak „angyalcsinálók”, és vannak, akik angyalt csinálnak. Hogyan lehet angyalt csinálni? Ahogy egy fateknőt. Kell hozzá vastag, száraz fatörzs, véső, kalapács és sok türelem. Meg

egy kicsit angyal is kell valóni. Ez csak most, Samu Géza halála után jó tíz évvel jutott eszembe, amikor néztem a *Kerekes angyal* című fényképet, amelyet a Baranya megyei Bükkösdön készítettem. Ez nekem immár a múltat, a mi kezdő lépéseinket idézi, a hetvenes éveket, amikor vártunk valamit az Időtől és egymástól. Vártunk és sokat dolgoztunk.

Rilke szerint az angyalok életen-halálon átjárnak, és sem a földön, sem a túlvilágon nincsenek otthon: „*Lények, akik megtették már a láthatóból a láthatatlanba vezető átalakulás útját.*” Ezek közül való a csak arcát mutató, a pécsi székesegyház kőtárában fényképezett, valaha a románkori altemplomban álló angyal, amely szerencsés módon maradt fenn és került elő 1882-ben a gótikus diadalív kibontásakor. Tüskés Gábor szép megfogalmazása szerint ő „az Égi Ember, a világosság követe, aki az öröklet szögletén várakozik.”

*

Az én angyalaim nem az öröklét szögletében, hanem itthon, a negatívokat rejtő fiókban várakoztak, s nem másra, csak az előhívásra. S ez megtörtént. Most itt vannak, hogy szóljanak, üzenjenek. De lehet, hogy nem is szólnak, s nem is üzennek. Csak végzik a feladatukat, amely – ha tudnám és összeszámolnám –, valószínűleg épp annyi lehet, mint nekünk itt, a földön. De gyanítom, egy angyalnak még ennél is több, hisz nekik az égiet is kell szolgálniuk.